

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Економічний факультет
Кафедра туризму та готельно-ресторанної справи

Дипломна робота магістра
на тему:
**«Створення готельно-ресторанних комплексів на
основі історичних традицій»**

Виконав: студент II курсу ОС
«магістр», GRS-M19 групи
спеціальності 241 «Готельно-
ресторанна справа»
Котляренко М.Є.

Науковий керівник:
д.іст.н., професор, завідувач
кафедри туризму та готельно-
ресторанної справи
Баженова С.Є.

Рецензент: к.іст.н., доцент,
кафедри історії України
Задорожнюк А.Б.

м. Кам'янець-Подільський
2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ІСТОРИОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
ПРОБЛЕМИ	6
РОЗДІЛ II. АРХІТЕКТУРНО-СВІТОГЛЯДНІ ТРАДИЦІЇ	
УКРАЇНСЬКОГО СІЛЬСЬКОГО ПОБУТУ	18
2.1. Сільське житло як основа сакрального-утилітарного простору українця....	18
2.2. Громадські будівлі села в історичному розвитку.....	31
2.3. Корчма та шинок як унікальний феномен.....	48
РОЗДІЛ III. ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННІ КОМПЛЕКСИ ЕТНІЧНОГО	
СПРЯМУВАННЯ: СЬОГОДНІШНЯ РЕАЛЬНІСТЬ	57
3.1. Національна кухня в умовах соціокультурних змін	57
3.2. Специфіка готелів в українському стилі	70
3.3. Ресторани етнічної української кухні	72
ВИСНОВКИ	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88
ДОДАТКИ	102

ВСТУП

Актуальність теми: Вивчення, збереження та поширення традиційної народної культури є одним із першочергових завдань європейських країн, що поряд із вимушеним прийняттям концепцій глобалізованого цивілізаційного розвитку опікуються збереженням рис духовної і матеріальної національної унікальності. Українська народна традиційна культура є надбанням європейської культурної скарбниці.

В структурі сучасних міст важливе місце належить підприємствам харчування. У наш час, коли підвищується людська мобільність, зростає світовий інтерес до України, збільшуються туристичні потоки в нашу державу, а на її теренах щорічно відбуваються чисельні міжнародні представницькі культурні, мистецькі, спортивні, наукові та соціальні заходи, мережа таких закладів неухильно розширяється. У цих умовах особливо популярними стають підприємства харчування, зорієнтовані на національні традиції та українську кухню, а в їх середовищах широко використовують етнічні мотиви.

Проте масове застосування традиційних етномистецьких й архітектурних компонентів часто призводить до їх примітивізації, супроводжується надмірним спрощенням, нерідко містить ознаки кічу. Цій тенденції в дизайні інтер'єрів сприяє явище глобалізації, яке провокує уніфікацію естетичних стандартів, копіювання та недоречне запозичення іноземних зразків. У такій ситуації неодмінно зростають вимоги до рівня естетичного виконання та оформлення інтер'єрів підприємств харчування.

Водночас різноманіття української народної архітектури та мистецтва є невичерпним джерелом художніх засобів, гарантією збереження етнокультурної своєрідності та неповторності, служить основою для формування національної ідентичності в сучасному середовищі життєдіяльності людини.

Актуальним залишається формування вітчизняних готельно-ресторанних комплексів на основі архітектурно-світоглядних традицій українського села.

Мета і завдання: метою роботи є здійснення аналізу формування вітчизняних готельно-ресторанних комплексів на основі архітектурно-світоглядних традицій українського села.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань:

- проаналізувати й узагальнити джерела наукових досліджень щодо використання етнічних мотивів в інтер'єрах готельно-ресторанних закладів;
- розкрити елементи сільського житла, як основи сакрально-утилітарного простору українця;
- вивчити аспекти історичного розвитку громадських будівель села;
- дослідити феномен української корчми та шинку;
- висвітлити специфіку національної кухні в умовах соціокультурних змін;
- сформулювати особливості готелів в українському стилі;
- здійснити аналіз ресторанів етнічної української кухні.

Об'єкт дослідження: вітчизняні готельно-ресторанні комплекси.

Предмет дослідження: готельно-ресторанні комплекси на основі архітектурно-світоглядних традицій українського села.

Методи дослідження. Для реалізації визначених завдань застосовані загальнонаукові методи дослідження: аналіз літературних джерел, метод натурних обстежень, методи статистичного, стилістичного та композиційного аналізів, метод компонентного аналізу та спеціально розроблений міждисциплінарний метод структурно-семіотичного аналізу.

У дослідженні застосовано ряд наукових методів: *синхронічний* (спрямований на розкриття загального стану розвитку культурно-історичного середовища України); *діахронічний* (відображення в часі усіх змін, що відбувалися у культурно-мистецькому середовищі України); *аналітико-синтетичний* (для формулювання цілісного погляду на сучасний стан

проблеми культурно-мистецького впливу на функціонування і розвиток готельно-ресторанних закладів етнічного спрямування); *аналогії* (для встановлення унікально- універсальних співвідношень в процесі еволюції готельно-ресторанних комплексів); *генетичний* (для виведення визначень); *класифікації* (для встановлення класифікації чинників унікально- універсальних співвідношень); *моделювання* (для побудови моделей розвитку готельно-ресторанних в нових геополітичних умовах); *систематизації й узагальнення* (при теоретико-методологічній інтерпретації унікально- універсальних співвідношень гармонізації історико-етнічних традицій українського села із сучасними готельно-ресторанними комплексами).

Теоретичною базою дослідження стали праці провідних представників наукових напрямів, проблематика яких корелює з етнічно-історичним та економічним змістом роботи.

Практичне значення одержаних результатів. Матеріали роботи, її основні положення та висновки можуть бути використані при розробці тем до дисципліни «Етнічні та національні готельно-ресторанні заклади», при написанні навчальних посібників для студентів вишів.

Структура та обсяг роботи. Робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

ВИСНОВКИ

Аналіз історіографії дає змогу визначити стан вивчення проблеми використання етнічних мотивів в інтер'єрах готельно-ресторанних закладів. Опрацьований широкий спектр різноматичних наукових робіт, окрема праці, у яких висвітлено питання використання етнічних мотивів у сучасних інтер'єрах готельно-ресторанних закладів; роботи, присвячені особливостям предметно-просторового середовища українського народного житла в різних етнографічних регіонах України; праці, що стосуються використання народних традицій у формуванні готельно-ресторанних комплексів; роботи, що висвітлюють закономірності предметно-просторового середовища підприємств харчування та розміщення.

Українське село гармонійно вписувалося у довкілля, своїми формами та об'ємом вливалось у простір, створюючи архітектурне середовище життєдіяльності людини, де все збалансовано і практично вмотивовано. Вивчення та використання традиційних елементів предметно-просторового середовища традиційного сільського житла українського селянина при формуванні готельно-ресторанних закладів надає йому національного колориту в сучасному трактуванні. Відродження української культури насамперед пов'язане з відродженням українського села, з відродженням традицій українського народу, які пробудять генетичну пам'ять селянина-господаря, селянина-творця і українська селянська хата оживає, наповнюючись сучасними елементами інтер'єру з використанням традиційних форм, пластики, атрибутики. Популяризація, реклама окремих деталей українського побуту наповнює селянську оселю духовністю наших предків і надає їй самобутності.

Селянська оселя з її наповненням є однією з фундаментальних констант культури України, яка увібрала в себе найяскравіші зразки сакрального мистецтва і є втіленням індивідуальної та колективної ментальності населення України, це мікросвіт, який українець створив, спостерігаючи за Всесвітом, унікальний, тільки йому притаманний, а тому є шляхом до

розуміння етнопсихологічних особливостей наших пращурів.

Громадський центр села місце традиційної концентрації суспільного, політичного та культурного життя населення, де розміщувалися будівлі та споруди, які утворювали єдиний композиційний центр села як в утилітарному, так і в духовному значенні. Громадські будівлі села – це місце зосередження культурно-мистецького та суспільно-політичного життя; у яких, використовуючи ландшафт місцевості, забезпечувався зв'язок будівель і споруд громадського центру з природним оточенням та житловою забудовою.

Невід'ємним елементом суспільного життя українського села були будівлі корчми, шинку або корчми-заїзди. Шинки виконували функції сучасних барів та клубів, були місцем спілкування та вирішення ділових справ. Корчми і шинки — два прототипи сучасних ресторанів і мотелів — були ще й зародками стаціонарних пунктів торговельних стосунків. Саме це дослідники відносять до феномену української корчми.

Як видно із описів корчм XVIII-XIX ст., розпланувальна та конструктивна частина корчми була нерозривно пов'язана з традиційним народним будівництвом. Комерційні мотиви, якими керувалися перші ресторатори України, диктували удосконалення первісних архітектурних варіантів, спричиняючи розвиток українського села та формуючи один із важливих компонентів його простору.

Національна кухня, як і національна культура, з одного боку, успадковує традиційні культурні смисли, які ґрунтуються на традиційних етнічних, міфологічних і почасти релігійних цінностях, а з іншого – її збагачують зміни та уявлення, які відображають актуальну соціальну реальність. Це визначає формування в національній кухні водночас і якостей транслятора традиційних цінностей, і своєрідного індикатора та маркера соціокультурних змін. Крім того, нині національна кухня стала частиною культурної дипломатії, зокрема гастрономічної, визначеної одним із нових засобів пізнання і просування культурних традицій країни у світі, у т. ч.

кулінарних.

Одним із трендів вітчизняних закладів ресторанного господарства на сучасному етапі є підвищення престижності традиційних продуктів та страв української кухні, звернення до сформованих протягом століть національних екокультурних норм харчування. Це пояснюється світовою тенденцією – активізацією екологічної свідомості людини, осмисленням особистої відповідальності за збереження населення Землі, яке відбувається завдяки зміні світосприйняття, перегляду культурних цінностей, з метою формування та розвитку екологічної культури XXI ст. як необхідної передумови для еволюціонування цивілізації. Еволюціонування національної української кухні відіграє важливу роль не лише в процесі популяризації певних продуктів харчування, а й в процесі адаптування їжі до вимог і потреб українців, що відповідають культурній нормі на сучасному етапі.

Народні традиції українського способу життя знайшли відображення і в дизайні готелів, оформлених в етнічному стилі. Особливо гармонійно виглядає готель в єдиному українському стилі - архітектура будинку, внутрішні інтер'єри приміщень і навколишньої ділянки.

У наш час актуальним стає етнічний стиль та традиції українського народу. Сучасні готелі будуються з новітніх матеріалів і оснащуються всіма новинками технічного прогресу, необхідними для комфортного життя, а от їх дизайн багато в чому залежить від захоплень і уподобань їх мешканців. Нікому не хочеться жити в безликому стандартному будинку, кожен господар вибирає дизайн до душі. І зовсім не помилиться той, хто згадає про свої витоки, оточить себе рідними, властивими своєму народу предметами і пейзажами.

На прикладі кількох ресторанів, у яких вдало застосовано українські традиційні мотиви в інтер'єрі, показано семантичне та символічне значення етнічних елементів, коли усвідомлене їх використання призводить до розуміння народних традицій і вподобань, а в комплексі – до розуміння культурної спадщини нашого народу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александрович В. С. Образотворче та декоративно-ужиткове мистецтво / Александрович В. С.; Історія української культури. – Т. 2. К., 2001. 277 с.
2. Антонович Є. А. Декоративно-прикладне мистецтво / Є. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. Є. Станкевич. Л.: Світ, 1993. 272 с.
3. Арган Дж. К. Современное искусство 1770-1970 р. / Арган Дж. К. [Пер.с итал.Г.П.Смирнова]. М.: Искусство, 1999. 754 с.
4. Артюх В. Ф. Етнографія Києва і Київщини. Традиції і сучасність / Л. Ф. Артюх, Н. К. Гаврилюк, В. Ф. Горленко, І. О. Климко. Київ: Наукова думка, 1986. 271 с.
5. Архітектура: короткий словник-довідник / [А. П. Мардер та ін.]. К.: Будівельник, 1995. 336 с. : іл.
6. Афанасьєв Ю. Л. Етнодизайн у контексті націєтворення та глобалізації / Ю. Л. Афанасьєв // Українська культура : минуле, сучасне, шляхи розвитку: зб. наук. пр. / наук. зап. Рівнен. держ. гуманіт. ун-ту. – Р.: РДГУ, 2013. – Вип. 19.–Т.2. 2013. С. 143-147.
7. Афанасьєв Ю. Л. Етностиль у контексті етнокультурної, національної та глобалізаційної парадигм / Ю. Л. Афанасьєв // Мистецтвознавчі записки: зб. Наук. Пр. / М-во культури і туризму України; Нац. Акад. Керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2011. Вип. 19. С. 197-202.
8. Афанасьєв Ю. Л. Феномен етностилю: етнокультурні коріння та глобалізаційна крона / Ю. Л. Афанасьєв // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету: збірник. Вип. 95. III Всеукраїнські Кулішеві читання з філософії етнокультури «Феноменологія софійності в українській культурі. Запити філософських смислів у мові, мистецтві, літературі». Чернігів: Чернігівський нац. пед. ун-т імені Т. Г. Шевченка, 2011. № 95. С. 46-49.

9. Бежкович А. С. Український народний настінний розпис / Бежкович А. С. // НТЕ. 1957. № 4. С. 121-128.
10. Білан М. С. Український стрій / М. С. Білан, Г. Г. Стельмащук. — Л.: Вид-во «Апріорі», 2011. 313 с.
11. Білецький П. О. Українське мистецтво та архітектура кінця ХІХ – початку ХХ ст. / П. О. Білецький, В. В. Чепелик, В. Є. Ясієвич. – К: Наукова думка, 2000. 238 с.
12. Біляшівський М. Про український орнамент. Записки Українського наукового Товариства в Києві. Київ, 1908. Кн. 3. С. 40-54.
13. Бірюльов Ю. О. Мистецтво львівської сецесії / Бірюльов Ю. О. Л.: Центр Європи, 2005. 184 с.
14. Божинський Б. І. Національна самобутність у сучасній архітектурній практиці / Божинський Б. І., Мироненко В. П. // Проблеми теорії і історії архітектури України. 2011. Вип. 11. С. 132-136.
15. Божинський Б. І. Сьогочасні перспективи вжитку етнокультурних чинників самобутньої української архітектури / Божинський Б. І. // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті: Збірка наукових праць. Х.: ХДАДМ, 2011. № 2. С. 113-116.
16. Борисова С. Етнодизайн як явище сучасної культури / С. Борисова // Гуманізація навчально-виховного процесу: Зб. наук. праць / за ред. проф. В. І. Сипченка (УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА: минуле, сучасне, шляхи розвитку). Слов'янськ: В. ц. СДПУ, 2011. Випуск 17. С. 27-32.
17. Бромлей Ю. В. Мировая культура: традиции и современность / Ю. В. Бромлей. М.: Наука, 1991. 344 с.;
18. Бромлей Ю. В. Современные проблемы этнографии / Ю. В. Бромлей. – М.: Наука, 1981. 390 с.
19. Вечерський В. В. Втрачені об'єкти архітектурної спадщини України Київ: НДІТІАМ; Головкиївархітектура, 2002. 594 с.
20. Вовк Ф. К. Студії з української етнографії та антропології Київ: Мистецтво, 1995. 336 с.

21. Войтович Д. І. Особливості розвитку колористики сільського житла Галичини (друга пол. XIX ст.- поч. XXI ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата архітектури 18.00.01. / Д. І. Войтович. Львів, 2009. 22 с.
22. Воропай О. Звичаї нашого народу: етнографічний нарис. Київ: Оберіг, 1993. 590с.
23. Георгієва О. С. Використання елементів народного житла в сучасному дизайні середовища / Георгієва О. С. // Вісник Харків. держ. Академії дизайну і мистецтв [Текст]: Зб. наук. пр. / за ред. В. Я. Даниленка. Х.: ХДАДМ, 2011. № 5. С. 45-47. 184 с. (Мистецтвознавство).
24. Георгієва О. С. Українські народні традиції як складова дизайну інтер'єрів сучасного індивідуального житла: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата мистецтвознавства: 17.00.07 / О. С. Георгієва. Київ, 2013. 19 с.
25. Гирилов И. М. Интерьер и мебель ресторана, кафе, столовой / И. М. Гирилов, Т. Л. Кильпе. М.: Экономика, 1968. 134 с.
26. Голубець О. М. Проблеми національної ідентифікації в українському мистецтві початку XX століття / Голубець О. М. // Мистецтвознавство: науковий збірник спілки критиків та історії мистецтва. Л.: СКІМ, 2011 № 11. 344 с.
27. Горинь Г. Громадський побут сільського населення Українських Карпат (XIX — 30-ті роки XX ст.) Київ: Наук. Думка, 1993. 200 с.
28. Гошко Ю. Г. Народна архітектура українських Карпат XV – XX ст. Гошко Ю. Г., Кіщук Т. В, Могитич І. Р., Федака П. М. К.: Наукова думка, 1987. 272 с.
29. Грицюк Л. С., Лінда С. М., Якубовський В. Б. Проектування закладів харчування: навч. Посіб. Львів, 2012. 181 с.
30. Громнюк А. І. Етнічна стилістика у інтер'єрах підприємств громадського харчування м. Києва / А.І. Громнюк // Етнодизайн:

Європейський вектор розвитку і національний контекст: збірник наукових праць. Кн. 3. Полтава.: ПНПУ ім. В.Г. Короленка, 2015. № 3. С. 237-240.

31. Громнюк А. І. Етностиль як об'єкт системного осмислення в контексті формування архітектури інтер'єру на теренах індустріального і постіндустріального суспільства / А. І. Громнюк // Сучасні проблеми архітектури та містобудування: наук.-техн. зб. К.: КНУБА, 2013. № 33. С. 36-48.

32. Громнюк А. І. Менталітет, етномотиви та традиції як засоби національно орієнтованого дизайну середовища / А. І. Громнюк // Наука і життя: сучасні тенденції, інтеграція у світову наукову думку: матеріали дев'ятої Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. – 23–25 травня 2013. Київ, 2013. 64 с.

33. Громнюк А. І. Національні пошуки у світовій архітектурі ХІХ-ХХ століття / А. І. Громнюк // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті: Збірка наукових праць. Х.:ХДАДМ, 2012. №5. С. 120-123.

34. Громнюк А. І. Орнаментика як засіб формування етнокультурної ідентичності архітектури інтер'єру / А. І. Громнюк // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті: збірка наукових праць. – Х.:ХДАДМ, 2014. №2. С. 101-107.

35. Гурська А. С. Мова та граматика українського орнаменту / А. С. Гурська. К.: Альтернативи, 2003. 144 с.

36. Гуцульщина: Історико-етнографічне дослідження. Київ: Наук. Думка, 1987. 471 с.

37. Данилюк А. Г. Давня архітектура українського села: етнографічний нарис / Данилюк А. Г. К.: Техніка, 2008. 256 с.

38. Данилюк А. Г. Скарби народної архітектури Гуцульщини: етнографічний нарис / Данилюк А. Г. Л.: Логос, 2000. 136 с.

39. Данилюк А. Г. Українська хата / А. Г. Данилюк. К. : Наук. думка, 1991. 110 с.

40. Дида І. А. Екологічні основи традиційної української архітектури. Львів: Вид-во Нац. Ун-ту «Львів.політехніка», 2009. 332 с.
41. Дяків О. В. Художні особливості декоративного мистецтва Західного Поділля ХІХ – ХХ ст. (історія, типологія, стилістичні відміни): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата мистецтвознавства: 17.00.06 / Дяків О. В. Львів, 2007. 18 с.
42. Енциклопедія історії України: в 5 т. [редкол.: В. А.Смолій та ін.] К.:Наукова думка, 2005. – Т.3. 2005. 672 с.
43. Етнографія України / за ред. С. А. Макарчука. Львів: Світ, 1994. 520 с.
44. Євтух В. Б. Етнічність: енциклопедичний довідник / В. Б. Євтух. К.: Фенікс, 2012. 396 с.
45. Жайворонок В. В. Знаки української етнокультури: словник-довідник. Київ: Довіра, 2006. 703 с.
46. Жарновська Т. С. Принципи проектування підприємств харчування / Т. С. Жарновська // Зб.наук.праць КНУБА. Київ, 2008. С. 67-71.
47. Жук І. Д. Народний мотив в архітектурі Львівського модерну / Жук І. Д. // Народна творчість та етнографія. 1988. № 3. С. 33-39.
48. Кайндль Р. Гуцули: їх життя, звичаї та народні перекази (2001) / Раймунд Кайндль. Чернівці: Молодий буковинець, 2001. 208 с.
49. Калиновська І. М. Інтер'єри громадських приміщень Галичини кінця ХІХ – початку ХХ століть як об'єкт дослідження науковців / І. М. Калиновська // Вісн. Харк. держ. акад. дизайну і мистец. 2006. № 3. С. 39-44
50. Калиновська І. М. Інтер'єри громадських будівель кінця ХІХ-ХХ століть на прикладі Івано-Франківщини: культурологічний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата мистецтвознавства: 26.00.01 / І. М. Калиновська. Івано-Франківськ, 2012. 16 с.
51. Кара-Васильєва Т. В. Декоративне мистецтво України ХХ століття. У пошуках «великого стилю» / Т. В. Кара-Васильєва, З. А. Чегусова. К.: Либідь, 2005. 280 с.: іл.

52. Кирилюк О. Універсальні виміри української культури / Кирилюк О., Горський В., Парахонський Б. та ін. Одеса: Друк, 2000. 216 с.
53. Косміна Т. В. «Поселення, житло, забудова» / Т. В. Косміна // Українська минувшина: Ілюстрований етнографічний довідник / за ред. А. Пономарьова. Київ, 1993. 123 с.
54. Косміна Т. В. Сільське житло Поділля. Кінець XIX-XX ст.: Історико-етнографічне дослідження. / Косміна Т. В. К.: Наукова думка, 1980. 192 с.
55. Коцан В. Планування інтер'єру народного житла українців Закарпаття XIX — першої половини XX ст. Історія Русинів, 2011, № 3 (25). С. 106-130.
56. Крилатова О. С. Вектори розвитку етностилу в сучасному дизайні громадських інтер'єрів України / Крилатова О. С. // Вісник Львівської національної академії мистецтв. 2013. вип. 24. С. 27-36.
57. Кюнцлі Р. В. Корчма та шинок як феномен співіснування євреїв і українців у культурно-художньому просторі українського села. Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: зб. Наук. Пр. Рівненського державного гуманітарного університету / упоряд. В. Г. Витка- лов. Рівне: РДГУ, 2014. Вин. 20. Т. 2. С. 51-55.
58. Кюнцлі Р. В. Архітектурно-культурологічна роль села у збереженні національної ідентичності в період урбанізації суспільства. Народознавчі зошити. 2015. № 4. С. 980-983.
59. Кюнцлі Р. Громадський центр як культурно-духовний осередок українського села в його історичному розвитку. Вісник Львівської національної академії мистецтв. Львів, 2016. Вип. 29. С. 122-129.
60. Кюнцлі Р., Степанюк А. Унікальнісь та індивідуалізм культури народу й архітектури українського села. Художня культура: актуальні проблеми: наук. Вісник / ІПСМ НАМ України. Київ: Фенікс, 2014. Вип. 10. С. 152-157.

61. Кузнецова І. О. Засоби створення сучасного національного українського інтер'єру / Кузнецова І. О., Лобода О. В. // Вісник Харків. держ. академії дизайну і мистецтв [Текст]: Зб. наук. пр. / за ред. В. Я. Даниленка. Х.: ХДАДМ, 2012. № 5. С. 62-65 .
62. Курилич М. В. Гуцульський орнамент / М. В. Курилич. К.: ЛК Мейкер, УВЦ, 2001. 127 с.
63. Лемківщина: історико-етнографічне дослідження. Львів, 1999. 504 с.
64. Лобода О. В. Відмінності українського орнаменту за історико-географічними регіонами України. Місце дизайну в промисловій політиці України / О. В. Лобода // Всеукраїнська студентська конференція, м. Черкаси, 20-21 квітня. Ч.: ЧДТУ, 2010. С. 100-105.
65. Логвин Г. Н. Украинское искусство / Г. Н. Логвин М.: Искусство, 1963. 289 с.
66. Лоусан Ф. Рестораны, клубы, бары: планирование, дизайн, управление / Ф. Лоусан . 2-е изд. М.: Проспект, 2004. 392 с.
67. Макарчук С. А. Етнографія України. Вид. 2-е. Львів: Світ, 2004. 520 с.
68. Маланчук В. А. Інтер'єр українського народного житла. Київ, 1973. 326 с.
69. Масненко В. В. Українська хата / В. В. Масненко, В. Б. Ракшанов. Черкаси: Брама- Україна, 2012. 190 с.: іл.
70. Мироненко В. П. Екологічність у формуванні предметно-просторового середовища ресторанних комплексів / Мироненко В. П., Дудка С.-Р. О. // Вісник Харків. держ. академії дизайну і мистецтв [Текст]: Зб. наук. пр. / за ред. В. Я. Даниленка. Х.: ХДАДМ, 2011. № 8. С. 25-28. 168 с. (Мистецтвознавство).
71. Найден О. Ф. Орнамент українського народного розпису: витоки, традиції, еволюція / Найден О. Ф. К.: Наукова думка, 1989. 131 с.

72. Нікішенко Ю. І. Орнамент як джерело дослідження етнічної культури України (на матеріалах XIX – початку XX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата історичних наук: 17.00.01. / Ю. І. Нікішенко К., 2004. 21 с.

73. Нікішенко Ю. І. Орнамент як етнокультурна категорія / Ю. І. Нікішенко // Наук. зап. НаУКМА. Теорія та історія культури. Т., 2000. С. 65-69.

74. Никоненко Т. М. Етнокультурні особливості художньої культури / Т. М. Никоненко // Вісник Харків. держ. академії дизайну і мистецтв: Зб. наук. пр. / за ред. В.Я. Даниленка. Х.: ХДАДМ, 2010. № 7. С. 142-145. (Мистецтвознавство).

75. Новосельчук Н. Є. До питання синтезу мистецтв в інтер'єрах громадських споруд к. XIX – поч. XX ст. / Новосельчук Н. Є. // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв: Зб. наук.пр. Харків.: ХДАДМ. 2005. № 6. С. 13-18.

76. Петросюк М. І. Корчма — як елемент громадського по-буту подолян XIX століття. [Електронний ресурс]. URL:
http://museum.vn.ua/articles/etno/petrosyuk_m_m_vnnitsya_korch.html.

77. Пивоев В. М. Этнос и нация: проблемы идентификации. 2-е изд. / Пивоев В. М. – М.: Директ-Медиа, 2013. 111 с.

78. Подлевских М. Б. Композиційні засоби організації просторів підприємств громадського харчування з виявленням народної стилістики / М. Б. Подлевских // Вісник Харків. держ. академії дизайну і мистецтв [Текст]: Зб. наук. пр. / за ред. В. Я. Даниленка. Х.: ХДАДМ, 2008. № 7. С. 110-115. (Мистецтвознавство).

79. Подлевских М. Б. Роль текстиля в формуванні українського народного образу (на прикладі підприємств громадського харчування) / М. Б. Подлевских // Вісник Харків. держ. академії дизайну і мистецтв [Текст]: Зб. наук. пр. / за ред. В.Я. Даниленка. Х.: ХДАДМ, 2011. № 6. С. 104-106.

80. Полікарпов І. С. Вироби народних промислів України / Полікарпов І.С., Стефанюк Є. М., Тимченко О. О. Львів: видавництво ЛКА, 2003. 306 с.
81. Рудик Д. Є. Вияв етнічної культури в дизайні сучасних готельних комплексів України / Д. Є. Рудик // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: Зб. наук. праць: наук. зап. Рівненського державного гуманітарного університету. У 2-х т. Вип. 17. Рівне: РДГУ, 2011. Т. 1. С. 112-118.
82. Рудик Д. Є. Стилізація як засіб створення художнього образу в етнодизайні (на прикладі готельного комплексу «Кіцхоф») / Д. Є. Рудик // Вісник Харків. держ. академії дизайну і мистецтв [Текст]: Зб. наук. пр. / за ред. В. Я. Даниленка. – Х.: ХДАДМ, 2011. – № 4. – С. 96-98.
83. Самойлович В. П. Народна архітектура України в ілюстраціях / В. П. Самойлович К.: Абрис, 1999. – 281 с.: іл.
84. Самойлович В. П. Народна творчість в архітектурі сільського житла: монографія / В. П. Самойлович К.: Державне видавництво літератури з будівництва і архітектури УРСР, 1961. 341 с.
85. Самойлович В. П. Українське народне житло (кінець XIX – початок XX ст.) / В.П. Самойлович К.: Наукова думка, 1972. 56 с.: іл.
86. Селівачов М. Р. Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія) / Селівачов М. Р. К: Редакція вісника Ант; Фенікс, 2013. 416 с., іл.
87. Сергеева Н. В. Традиційна культура в сучасному дизайні / Сергеева Н. В. // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті: Збірка наукових праць. Х.: ХДАДМ, 2011. № 2. С. 243-246.
88. Скоромець А. Екологічні тенденції у формуванні інтер'єрів закладів громадського харчування / Скоромець А., Новосельчук Н. // Традиції та новації у вищій архітектурно-художній освіті: Збірка наукових праць. Х.: ХДАДМ, 2012. № 4. С. 62-65.
89. Соломченко О. Г. Гуцульське народне мистецтво і його майстри / Соломченко О. Г. К.: Мистецтво, 1959. 60 с.

90. Степико М. Т. Буття етносу. Витоки, сучасність, перспективи / Степико М. Т. К.: Знання, 1998. 37 с.
91. Сушко В. А. Житлове будівництво українців Слобожанщини у XVIII – XX століттях / В. А. Сушко // Матеріали до української етнології: щорічник: збірка наукових праць // К. : НАН України, ІМФЕ ім. М.Т. Рильського, Асоціація етнологів, 2011. Вип. 10 (13). С. 111-115.
92. Таранушенко С. А. Постройки украинского Полесья. Хаты, стебки, клуни / Нац. б-ка Украины им. В. И. Вернадского, Ин-т рукописей. Харьков: Харьковский частный музей городской усадьбы, 2012. 84 с.
93. Таранушенко С. А. Дерев'яна монументальна архітектура Лівобережної України. Харків: Видавець Олександр Савчук, 2014. 864 с.
94. Торошкіна О. А. Семантика архітектури: навч. посіб. / Торошкіна О. А. К.: НАУ, 2008. 96 с.
95. Трегуб Н. Є Етностилізації як напрямок дизайн-освіти меблярів ХДАДМ / Трегуб Н. Є. // Вісник Харків. держ. академії дизайну і мистецтв [Текст]: Зб. наук. пр. / за ред. В. Я. Даниленка. Х.: ХДАДМ, 2007. № 6. С. 173-178.
96. Українське народне мистецтво: різьблення та художній метал / [ред. колегія Заболотний В. Г. та ін., упорядники П. Г. Юрченко, А. Ф. Будзан, П. М. Жолтовський]. К.: Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1962. 230 с.
97. Федака П. М. Народне житло українців Закарпаття XVIII-XX ст. Ужгород: Гражда, 2005. 352 с.
98. Чепелик В. В. Пошук національної своєрідності в архітектурі Прикарпаття початку XX ст. / В. В. Чепелик // Народна творчість та етнографія. К, 1990. № 1. С. 21-30.
99. Шумицький М. А. Український архітектурний стиль / Шумицький М. А. К., 1914 р. 60 с.
100. Шухевич В. О. Гуцульщина / В. О. Шухевич. Ч. 1, 2. Верховина: Гуцульщина, 1997. 352 с., іл.

101. Щербаківський В. М. Орнаментация української хати / В. М. Щербаківський. Рим: Богословія, 1980. 47 с.

102. Юрченко І. А. Проблеми національних традицій в сучасній дизайн-діяльності / І. А. Юрченко // Мистецтвознавство 01. 2002. С. 141-152.

103. Юрченко П. Г. Дерев'яна архітектура України / П. Г. Юрченко. К.: Будівельник, 1970 р. 192 с.

104. Гудченко. З. С. Музеї народної архітектури України [Електронний ресурс] / Гудченко. З. С. – К.: Будівельник, 1981. – 120 с., іл. – («Україна споконвічна»). – Режим доступу: <http://etnoua.info/novyny/knyha-muzejinarodnoji-arhitektury-ukrajiny-zgudchenko-1981/>.

105. Зозуля Н. Експозиція «Поділля» у НМНАПУ За виданням: Музей народної архітектури та побуту України, 1969 [Електронний ресурс] / Зозуля Н. // Звід пам'яток історії та культури України: Київ: Енциклопедичне видання.: М-С. – К.: Голов. ред. Зводу пам'яток історії та культури при вид-ві «Українська енциклопедія» ім. М. Бажана, 2003. – Кн.1, ч.2. – 2003. – С.751-799. («Україна споконвічна»). – Режим доступу: <http://etnoua.info/region/podillja/page/4/>.

106. Красовський І. Д. Музей народної архітектури і побуту у Львові: Путівник [Електронний ресурс] / Красовський І. Д. – Л.: Каменярь, 1975. 64 с., іл. – («Україна споконвічна»). – Режим доступу: <http://etnoua.info/novyny/putivnyk-po-mnapr-lviv-1975-ukr-rus-eng/>.

107. Лошак П. Експозиція «Південь України» у НМНАПУ За виданням: Музей народної архітектури та побуту України, 1969 [Електронний ресурс] / Лошак П., Веговський С. // Звід пам'яток історії та культури України: Київ: Енциклопедичне видання.: М-С. – К.: Голов. ред. Зводу пам'яток історії та культури при вид-ві «Українська енциклопедія» ім. М. Бажана, 2003. – Кн.1, ч.2. – 2003. – С.751-799. («Україна споконвічна»). – Режим доступу: <http://etnoua.info/novyny/ekspozycja-pivden-ukrajiny-u-nmnapu-petro-loshakserhij-verhovskyj/>.

108. Матійчук М. Українські Карпати в Національному музеї народної архітектури та побуту України: галерея кадрів з фільму [Електронний ресурс] / Матійчук М., Міщенко К. (Студія «Ми»). – Режим доступу: <http://my.etnoua.info/novyny/film-ukrajinski-karpaty-v-nmnapu/>.

109. Микицей М. Косівська піч – джерело життя гуцульської оселі [Електронний ресурс] / Микицей Марія [Спадщина предків: культурно-просвітницький портал] – Режим доступу: <http://www.spadok.org.ua/gutsulschyna/kosivska-pich-dzherelo-zhyttyagutsulsko-oseli>.

110. Музей народної архітектури та побуту України (путівник) [Електронний ресурс] / [Автори текстів: С. Верговський, Є. Гайова, Н. Зозуля, Н. Зяблюк, Р. Кобальчинська, І. Мусатова, Р. Свирида, М. Ходаківський, С. Щербань]. – К., 2007. – 56 с., іл. – («Україна споконвічна»). – Режим доступу: <http://etnoua.info/novyny/putivnyk-nmnapu-kyiv-ryrogiv-2007/>.

111. Музей народної архітектури та побуту УРСР: «Фотопутівник» [Електронний ресурс] / [Авт.-упорядник: А. Матвієнко (керівник), С. Верговський, Н. Зозуля, С. Смолінський, М. Ходаківський, С. Щербань. Фото: С. Крячко та М. Голяк]. – К.: Мистецтво, 1981. – 94 с., іл. – («Україна споконвічна»). – Режим доступу: <http://etnoua.info/novyny/putivnyk-nmnapukuiv-ryrohiv-1981/>.

112. Національний музей народної архітектури та побуту України у Пирогові [Електронний ресурс]: Флеш-галереї: Середня Наддніпрянщина, Полтавщина, Слобожанщина, Південь України, Полісся, Поділля, Карпати, Вітряки / [Фотографи: М. Верговська, М. Матійчук]. – («Україна споконвічна»). – Режим доступу: <http://etnoua.info/tag/fleshpanoramy/>.

113. Орел Л. Г. Мальоване дерево: наївний живопис українського села [Електронний ресурс] / Л. Г. Орел. – К.: Родовід, 2003. – 232 с., іл. – («Україна споконвічна»). – Режим доступу: <http://etnoua.info/novyny/malovane-derevo-v-ukrajini-lidija-orel-2003/>.

114. Резвухіна Л. О. формування дизайну інтер'єру для підприємств громадського харчування [Електронний ресурс] / Резвухіна Л. О. // Вісник КНУКіМ. Мистецтвознавство. 2010. № 23. 8 с. – Режим доступу: <http://www.stationline.org.ua/iskystvo/97/16714-principi-formuvannya-izajnuinter-yeru-dlya-pidpriyemstv-gromadskogo-xarchuvannya.html>.

115. Рудик Д. Є. Ревалоризація як підхід до збереження вернакуляру в архітектурі сучасних готельних комплексів [Електронний ресурс] / Д. Є. Рудик // Комунальне господарство міст: Цифровий репозиторій ХНУМГ ім.О. М.Бекетова. 2013. №110. С. 296-300. – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/35180/>.

116. Сивак В. Народні меблі у селянському житлі українських Карпат та Середнього Полісся кін: XIX – XX ст.: тесана нерухома лава [Електронний ресурс] / Сивак В. // «Народознавчі зошити» часопис. 2015. № 5. С. 1086 - 1098. – режим доступу: <http://nz.ethnology.lviv.ua/archiv/2015-5/12.pdf>.

117. Сивак В. Опалювальні та освітлювальні пристрої в інтер'єрі народного житла українців [Електронний ресурс] / Сивак В. // «Народознавчі зошити» часопис. 2015. № 4. С. 926 942. – Режим доступу: <http://nz.ethnology.lviv.ua/archiv/2015-4/26.pdf> (дата звернення 12.10.2015).

118. Смолінський С. Експозиція «Карпати» у НМНАПУ [Електронний ресурс] / Смолінський С.: За виданням: Музей народної архітектури та побуту України, 1969 // Звід пам'яток історії та культури України: Київ: Енциклопедичне видання. – М-С. – К.: Голов.ред. Зводу пам'яток історії та культури при вид-ві «Українська енциклопедія» ім. М. Бажана, 2003. Кн.1, ч.2. 2003. С.751-799. («Україна споконвічна»). – Режим доступу: <http://etnoua.info/novyny/ekspozycja-karpaty-u-nmnapu-stanislav-smolinskyj/>.

119. Українське народне житло [Електронний ресурс] / [Упорядник та автор тексту Косміна Т. В., Художник Васіна З. О., Макет і художне редагування Овсянников О. С., Тарасенко С. В]. – К.: Мистецтво, 1986. –18 листівок в обкл. – («Лаборатория Елены Лиходед»). – Режим доступу: <http://www.hllab.dp.ua/Store/texts/jitlo/dom.htm>.

120. Українське народне мистецтво: ЖИВОПИС [Електронний ресурс] / [Упорядники: Б. С. Бутник-Сіверський (керівник), В. Г. Нагай, В. П. Самойлович. Автор тексту: Бутник-Сіверський Б. С.]. К.: Мистецтво, 1967. 220 с., іл. – («Україна споконвічна»). – Режим доступу: <http://etnoua.info/novyny/knyha-ukrajinske-narodne-mystectvo-zhyvopys-1967/>.

121. Чернівецький обласний музей народної архітектури та побуту: Садиба із с. Вікно [Електронний ресурс]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://bukovina-museum.com/exhibition/sadyba-vicno/#!>.

122. Чернівецький обласний музей народної архітектури та побуту: Садиба з с.Лашківка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bukovina-museum.com/exhibition/sadyba-lashkivka/#!>

123. Чернівецький обласний музей народної архітектури та побуту: Садиба з с.Рідківці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bukovina-museum.com/exhibition/sadyba-ridkivti/#!>